

Llibre I, Títol VIII: Dels que son independents *sui iuris*, o estan sota la potestat d'altri *alieni iuris*¹ *De his qui sui vel alieni iuris sunt*

Del dret de les persones se'n segueix una altra divisió, doncs mentre unes són mestresses de si mateixes², altres estan subjectes a la potestat d'altri; i a l'ensems d'aquestes últimes, unes estan sota la potestat dels seus pares³, i altres sota la dels seus propietaris⁴. Examinem en aquest punt qui està subjecte a la potestat d'altri; doncs un cop coneixerem aquestes, podrem determinar les que són mestresses de si mateixes. Ocupem-nos en primer lloc de les persones que estan sota la potestat dels seus propietaris. Instituta, 1, 8, pr⁵

Els esclaus estan sotmesos a la potestat⁶ dels seus amos, quina potestat és del dret de gents; doncs podem constatar que en quasi tots els pobles els patrons han tingut el dret de vida i mort sobre els seus esclaus, i tot el que adquireixen no és per a ells sinó per al seu patró⁷.

Instituta, 1, 8, 1⁸

Però actualment cap dels que estan sota el nostre imperi pot sense justa causa reconeguda per les lleis, tractar amb excessiva crueltat els esclaus, perquè segons la constitució de l'emperador Pius Antonini, el que sense motiu donés mort al seu esclau, no ha d'ésser menys castigat que si hagués matat a un esclau aliè. I àdhuc el rigor excessiu dels propietaris es reprimeix per aquesta constitució del mateix príncep, perquè consultat aquest per alguns presidents de les províncies, respecte els esclaus que es refugiaren en els temples⁹ o davant les estàtues dels emperadors¹⁰, ordenà que si semblés intolerable la crueltat dels propietaris, fossin aquests obligats a vendre¹¹ llurs esclaus en bones condicions¹², lliurant-los-hi el preu. I amb raó, doncs convé a la República que ningú faci

¹ Dig.1.6.0. *De his qui sui vel alieni iuris sunt*. i Codi 1, 12

² Es denominaven *pater* o *mater familias* com a cap de casa, sense la connotació de pare o mare per quan els que naixien independents eren *pater familias* des del naixement Digest 1, 6 Dels que són amos de si mateixos, o estan sota la potestat d'altri, 4 (Ulpià).

³ La família romana no era una família natural sinó civil, i per tant el seu fonament no era el vincle de la sang sinó de la potestat, al cap de la qual es trobava el *pater familias* de qui eren propietat la resta de membres, *alieni iuris*: per vincles de propietat els esclaus i els homes lliures adquirits per mancipació, o de parentiu civil (agnació) fills de qualsevol edat i els seus descendents, així com la dona en determinats supòsits. Al parentiu general se'l denominava *cognatio* que no donava cap dret de família, tutela o successió. Digest 38, 10 Dels graus de parentiu i afinitat i de llurs noms, 4, 2 (Modestí).

⁴ En temps de Justinià tan sols els esclaus i els fills es trobaven sota la potestat d'altri, les dones i els lliberts havien deixat d'estar-hi.

⁵ Gai 1, 48-51 Dels *sui iuris* i dels *alieni iuris*.

Digest 1, 6 Dels que són amos de si mateixos, o estan sota la potestat d'altri, 1, pr (Gai)

⁶ Fins a la República la potestat del patró s'aplicava tant a les persones com als béns. Respecte les persones disposava del dret de vida i mort, moderant-se progressivament fins a la seva prohibició en el Codi 9, 14, com es recull en el paràgraf següent.

⁷ Malgrat el domini dels béns de l'esclau pertanyia al patró, aquell en tenia el gaudi i l'administració, conformant un peculi separat del patró, el que a voltes facultava que amb el mateix podés adquirir la llibertat.

⁸ Gai 1, 52 Dels *sui iuris* i dels *alieni iuris*: dels esclaus subjectes a la *domenica potestas* Digest 1,6 Dels que són amos de si mateixos, o estan sota la potestat d'altri 1, 1 (Gai)

⁹ Els temples dels déus eren lloc d'asil, com ho foren després els dels cristians, que concedien als emperadors, llevat de delictes greus (Codi 1, 14 i Novel·la 37).

¹⁰ Eren igualment lloc d'asil (Digest 1, 12 Del càrrec de Prefecte de la ciutat, 1, 1 Ulpià), d'acord amb la concepció dels Cèsars com a déus, quina violació comportava un delicte de sacrilegi (Codi 1, 12).

¹¹ Eren vendes que es consideraven d'utilitat pública, d'acord amb la frase que segueix a aquesta, a títol doncs d'expropiació atenent el *dominio eminente*.

¹² Per ambdues parts: mitjançant un preu just pel propietari i l'esclau s'assegurava no tornar a la potestat d'aquest patró, ni empitjorar les condicions que tenia. Segons es desenvolupa a

mal ús de les seves coses¹³. Les paraules d'aquest rescripte adreçat a Eli Marcià¹⁴ són les següents: "Convé, realment que la potestat dels propietaris resti intacta sobre llurs esclaus i que a cap home se'l privi del seu dret, però també interessa als propietaris que no es denegui la protecció a aquells que ho demanen amb justícia contra la crueltat, la fam, o la injúria insofrible; i per tant, assabentat dels greuges inferits a aquests esclaus de la família Juli Sabini que es refugiaren davant l'estàtua, has d'ocupar-te'n si entens que han estat tractats amb més rigor del que és just, o maltractats de manera covard; ordena que siguin venuts de manera que no tornin sota la potestat del seu patró. I si aquest Sabini amb frau tractés d'eludir la meva constitució, sàpiga que l'hi faré complir amb la més gran severitat."¹⁵
Instituta, 1, 8, 2¹⁶

Digest 18 7 De la venda d'esclaus comprats amb obligació d'exportar-los i de la venda d'un esclau per que sigui venut o sigui manumitit.

¹³ Reprodueix a Gai 1, 53

¹⁴ Prefecte de província que s'adreça a l'emperador davant l'absència de llei, què respon per rescripte.

¹⁵ Fragment reproduït de Digest 1, 6 Dels que són amos de si mateixos, o estan sota la potestat d'altri, 2(Ulpia).

¹⁶ Gai 1, 53 Dels *sui iuris* i dels *alieni iuris*: dels esclaus subjectes a la *domenica potestas*